

ABORDĂRI TEORETICE ÎN DEMERSUL PEDAGOGIC AL PERFORMANȚEI

Valentina CEAPA, Ministerul Educației, ceapavalentina@gmail.com

Abstract. By leveraging common factors of pedagogical values of performance as a way of completeness, we note the following pedagogical implications: information as power, intellect as energy, intelligence as a resource, imagination as a prerequisite.

Keywords: performance, information, intellect, intelligence, imagination, creativity, problem.

Rezumat: Prin folosirea factorilor comuni ai valorii pedagogice a performanței ca o cale spre completitudine, vom nota următoarele implicații pedagogice: informația ca putere, intelectul ca energie, inteligența ca o resursă, imaginația ca o condiție prealabilă.

Cuvinte cheie: performanță, intelect, informație, imaginație, creativitate, problemă.

În prezent, educația este plasată într-un nou context socio-cultural, iar elevul din școala contemporană este orientat spre alegerea, din mai multe alternative, a acelor care duc spre câștigul personal în acțiunea proprie. Un element important, care favorizează acest lucru în termeni de aplicabilitate, îl constituie conceptul de performanță. Studiul performanței se plasează în contextul modern al realității pedagogice, generate de dominanta informațională, iar elevii se situează într-un spațiu educativ sigur în funcționare, într-un mediu educațional apropiat de realitatea complexă pentru care sunt formați.

Rezultatele educației vizează o personalitate care are formată conștiința afirmării în interesul umanității prin o gamă variată de comportamente și de atitudini. De aceea, educația se afirmă ca o valoare ce răspunde unui complex întreg de probleme existențiale, în care un rol important îl are performanța. Personalitatea elevului trebuie să se afle în primul plan al premiselor performanței, deoarece performanța este indicatorul potențialului

elevului, factorul responsabil de calitatea atributelor performative. Performanța nu trebuie să aparțină unei elite, ci să se producă zilnic și în cele mai variate circumstanțe, fiecare elev având dreptul la afirmarea valențelor de performanță, așa cum are dreptul la învățatură.

Performanța vine de la cuvântul englez *to perform*, semnificând *a face, a realiza*, din care a derivat și termenul *performativ*.

În lucrările de pedagogie, performanța este definită în două sensuri de bază:

- Rezultatele obținute de elev în urma unei activități de învățare;
- Rezultate de excepție, care depășesc nivelul atins în mod obișnuit.

Unul dintre factorii succesului școlar este implicația pedagogică în stilul de predare al profesorului asupra activității de învățare a elevilor, atribuind în acest context implicațiilor pedagogice sensul de consecințe, ca rezultat al intervențiilor, afirmă Nocola I., în "Tratat de pedagogie școlară" [1].

Baza performării în procesul educațional este sintetizatoare în câteva grupe de valori pedagogice:

- a) Informația – este o forță a performanței;
- b) Intelectul – este energie pentru performanță;
- c) Inteligența – este o resursă pentru performanță;
- d) Imaginația – este o premisă a performanței.

Informația. Omul trăiește, în opinia lui M. Zlate [2, p. 27], într-un mediu informațional, fiind bombardat permanent de stimuli care conțin o mare încărcătură informațională. El are nevoie de informații ca de aer, el se "hrănește" cu informații, de aceea poate fi numit ființă informavoră.

În fața oricărei informații, ca punere în ordine a lucrurilor, trebuie făcut un pas înapoi pentru a lăsa să se structureze câmpul informației, să se constituie ca o realitate propriu-zisă și ca o realitate a cunoașterii. Atunci când o informație stârnește o îndoială și conținutul ei informațional este pus în discuție ca adevăr, conștiința elevului se întoarce spre fapte, acțiuni pe care un pre-oponent le susține și un oponent le contestă. Cel mai mare oponent este adevărul, informația autentică se verifică prin el și elevul trebuie învățat să caute acest adevăr al informației și în baza informației pe care o receptează. Elevul primește, culege, prelucrează, extrage, prelevează, decelează, produce ori consumă informații, el obține informații referitoare la sine și la ceilalți, la lucruri, stări, evenimente, fenomene și situații, iar căutarea de informații îi reprezintă nevoia devenită intelectualmente necesitate și care este mobilizată concret ca scop generic.

Intelectul este o componentă valorică al performanței (în latină *intelligo* înseamnă *a înțelege, a formula idei, a argumenta, a concepe, a raționa, a sesiza, a pricepe, a cunoaște*), afirmă E.Joița, [3, p. 25], iar M. Călin precizează că „*intellectus* este o capacitate de a cunoaște, a gândi, a opera cu fapte, cu noțiuni, cu reguli de acțiune” [4, p. 84].

Educația elevilor pentru a trăi în secolul XXI, după opinia lui I. Radu, constă în învățarea unor capacități ale intelectului. Antrenarea intelectului elevului prin proceduri diferite de cele de ieri, prin modalități mai eficiente devine o necesitate stringentă. Știința cogniției și psihologia cognitivă sunt științele care fundamentează acest proces. [5, p. 341]. Cercetătorul constată că orice preluare de funcții de către mașinile de calcul (tehnologiile

informaționale contemporane) conduc spre înlocuirea omului, de aceea trebuie organizată o ascensiune neconținută a umanului. Dacă nu este asigurat progresul nelimitat al inteligenței omului, atunci se va ajunge treptat la o lume golită de atributele sale intelectuale, divizată în *hiperformanți*, puțini la număr, de foarte mulți neinițiați intelectual și marginalizați.

Elevul viitorului va fi un explorator, iar pentru aceasta el urmează a fi învățat să cerceteze. Învățarea prin investigație, prin descoperire trebuie să ducă la sesizarea fondului de probleme, la găsirea și punerea problemei, la formularea acesteia, la determinarea strategiei de rezolvare a problemei. Iar atitudinea interogativă este caracteristică unui adevărat cercetător. Gândirea se poate aprecia ca un flux de idei. Se poate concluziona că la cei la care fluxul de idei este mai mare, dintre multele idei s-ar putea ca una să fie mai originală.

Formarea intelectului constituie, în opinia mai multor cercetători, un demers fundamental pentru formarea elevului rațional, iar sănătatea intelectului este o axă a educației integrale ș.a. Maturizarea intelectuală a elevului, adică dobândirea concomitentă a tuturor tipurilor de cunoștințe care să-i permită integrarea în societate pentru a fi un cetățean de succes, este una din sarcinile primordiale ale școlii. Într-adevăr, nu se poate separa procesul formării intelectuale, momentul însușirii cunoștințelor de cel al dobândirii metodei de învățare sau al formării atitudinii pozitive față de cunoaștere. Însă trebuie recunoscut faptul că nici atitudinile, nici metodele de învățare nu se obțin pe un teren gol, că un minimum de cunoștințe de bază și operaționale constituie punctul de plecare în orice efort de autonomizare intelectuală. [8, p. 59].

Inteligența este o altă coordonată valorică a performanței. Definițiile inteligenței sunt cele mai diverse: capacitatea minții de a stabili legături, relații; capacitatea de adaptare la mediu; instrument al reușitei; instrument al cunoașterii, etc. Omul inteligent este acel care obține prin gândirea sa maximum de rezultate. Cuvântul inteligență vine din latină – *intelligentia* (deșteptăciune). Inteligența este adaptarea mintală cea mai înaintată, adică instrumentul vital al schimbărilor dintre subiect și univers. Piaget afirmă că o conduită este cu atât mai inteligentă, cu cât traiectoriile dintre subiect și obiectele acțiunii sale încetează să fie simple și comportă o compunere progresivă. Caracterul cel mai specific al inteligenței este reversibilitatea, deoarece inteligența poate să construiască ipoteze, și apoi să le înlăture, pentru a reveni la punctul de plecare, poate să parcurgă un drum și să refacă drumul invers, fără a modifica noțiunile folosite.

Factorii inteligenței sunt: (a) capacitatea relațiilor spațiale, (b) viteza de percepție, (c) înțelegerea corectă a noțiunilor, (d) fluenta verbală, (e) ușurința de a opera cu numere, (f) memoria asociativă și inducția. Pentru a înțelege rolul și funcțiile inteligenței, putem aduce ca dovadă definiția dată de P. Popescu-Neveanu, care consideră că inteligența este puterea și funcția minții de a stabili legături și a face legături între legături. [9, p. 362].

Prin urmare, inteligența are următoarele funcții: adaptarea cu succes la situații noi, rezolvarea, prin gândire, a noi probleme, asigurarea generală a eficienței mentale, perceperea raporturilor dintre cunoștințe, conferirea îndemnării, determinarea rezultatelor maxime de calitate, prin activitate mentală [7, p.77].

Imaginația se plasează de asemenea în zona valorică a performanței. Acest termen desemnează desenele, diagramele, graficele, tabelele, cu o funcție de ”a ține locul” lucrurilor pe care le prezintă. Termenul se aplică și în domeniul iluziilor, adică al reprezentărilor, când un observator din afară se adresează unor lucruri absente sau inexistente, însă care fac să se creadă că obiectul lor este real. Imaginația este perceperea care se potrivește exact obiectului despre care este vorba, care este adecvat pentru ceea ce vrea să argumenteze. Șt. Popenic propune următoarea definiție a imaginației: ”Imaginația este actul sau capacitatea de formare a imaginilor mentale a ceva ce nu este perceput ca fiind real, este abilitatea de a compune imagini mentale a ceva ce nu a fost experimentat, un act de ancorare a psihicului în posibilitățile realului” [6, p. 21]. Dacă imaginația este blocată, elevul își va îndeplini subiectele solicitate, indiferent de pierderile care i se impun, deoarece imaginația este inevitabilă formării și existenței umane. Imaginația realizează unul dintre cele mai importante lucruri pe care le propune procesul educațional. Creativitatea este expresia imaginației. Creativitatea se dovedește a fi o stare normală a tuturor oamenilor, o stare de care însă ei dispun în măsură inegală. Factorii creativității sunt asemănători cu cei ai învățării eficiente, și, pe lângă coeficientul de inteligență, un rol important în creativitate îl au ereditatea, capacitățile intelectuale, aptitudinile, caracterul, mediul sociocultural, efortul susținut de pregătire și investigație etc.

J. Rossman, cercetător în domeniul creativității, afirmă că printre calitățile creative se înscriu capacitatea de analiză, perseverența, originalitatea, imaginația, judecata și inteligența, competența, capacitatea de observare, iar succesul depinde de următoarele calități: perseverența, simțul faptelor reale, încrederea în sine, abilitatea factuală. Performanța creativă este o modelare a unui univers de semnificații.

Deprinderile matematice și digitale și înțelegerea științelor sunt de asemenea vitale pentru o participare activă în societatea cunoașterii și pentru competitivitatea economiilor moderne. Primele experiențe ale copiilor sunt esențiale, însă elevii au adeseori teamă să învețe matematica și de aceea unii dintre ei încearcă să evite această disciplină. Strategiile didactice diferite pot schimba această atitudine, pot îmbunătăți nivelul de realizare și pot deschide noi posibilități de învățare.

În școală ca și în întreaga societate, matematica este percepută uneori ca o disciplină dificilă și abstractă, care presupune învățarea multor procese și formule care par a fi neconectate între ele și irelevante pentru viețile elevilor. Atitudinile negative față de matematică și lipsa încrederii în ”a fi bun la matematică” poate afecta nivelul achizițiilor și poate determina dacă elevii aleg să studieze matematica și după învățământul obligatoriu. Școlile și profesorii pot juca un rol important atât pentru sporirea interesului și implicării elevilor în învățarea matematicii, cât și pentru a face predarea matematicii mult mai pe înțelesul elevilor.

Rezolvarea problemelor și a situațiilor-problemă presupune construirea unei scheme de intervenție pedagogică pragmatică. Problema devine un proiect de acțiune, care solicită soluții adaptabile la necesitățile provocate, un proiect rezolvabil și prin reactualizarea cunoștințelor însușite anterior de elev. Situația-problemă, proiectată pentru simularea învățării și autoînvățării, solicită restructurarea cunoștințelor însușite anterior, prin

reamenajarea lor în sens creator, inovator. Rezolvarea situațiilor-problemă angajează o schemă de intervenție pedagogică, bazată pe valorificarea dimensiunilor: cunoștințe, capacități/deprinderi și atitudini. Explorarea situației-problemă constă în traducerea strategiei în termeni cognitivi, eliberând conflictul relațiilor logice dintre enunțuri.

Problemele reprezintă, în matematica școlară, calea principală prin care se verifică modul și gradul în care s-au asimilat noțiunile teoretice. Problemele propriu-zise reprezintă problematizarea teoriei și au un puternic rol informativ.

O problemă reprezintă un enunț prin care se oferă anumite informații elevilor, în care se cere să se demonstreze un fapt matematic sau să se calculeze valorile (măsurile) unor elemente, astfel încât rezolvarea să implice o inițiativă din partea rezolvitorului. Din acest motiv, rezolvarea de probleme este o activitate cognitivă complexă datorită operațiilor cognitive necesare obținerii soluției în situațiile cu care ne confruntăm. De cele mai multe ori, anumite procese cognitive ce apar în rezolvare sunt necunoscute rezolvitorului, dar se pot întâlni în situații în care datele problemei sau soluția nu este familiară. Astfel, problemele au și un rol formativ în educarea gândirii creatoare prin exercițiul de gândire logică pe care îl implică.

Ținând cont de tipul de activitate intelectuală realizată de elev pe parcursul rezolvării unei probleme, putem clasifica sarcinile unui rezolvitor de probleme în:

- sarcini de bază, în care procedeul de rezolvare a problemei este aproape evident, asemănător sau identic cu cel al unei probleme rezolvate în clasă. În acest caz, procedeul de rezolvare este cunoscut de elevul care nu trebuie decât să aplice un algoritm învățat, un rezultat imediat al unei teoreme sau combinații simple ale acestora;
- sarcini asociate unei configurații sau care presupun o investigație, o studiere a acesteia. În această situație, procesul de rezolvare presupune alegerea, dintr-o mare varietate de procedee deja învățate, a unor metode potrivite și/sau combinarea acestora în vederea obținerii soluției problemei;
- sarcini pentru care nu este cunoscut procesul de rezolvare, iar elevul trebuie să descopere singur rezolvarea.

Primului tip de sarcini îi corespund deprinderi intelectuale specifice, caracteristice unui anumit conținut matematic, pe când celelalte două implică și deprinderi intelectuale nespecifice (cognitive), caracteristice mai multor tipuri de conținuturi. Dintre acestea putem menționa pe cele mai des întâlnite în rezolvarea problemelor:

- recunoașterea, înțelegerea ipotezei și a ceea ce se cere demonstrat;
- reamintirea unor informații relevante pentru acea sarcină;
- recunoașterea unei părți a problemei deja rezolvate;
- înlocuirea concluziei cu o condiție echivalentă, în care metoda de rezolvare este mai simplă sau reamintirea unor proprietăți, a căror demonstrare este suficientă pentru a obține soluția finală;
- obținerea din ipoteză a unor consecințe imediate, precizarea dacă sunt îndeplinite (sau nu) condițiile pentru aplicarea unor teoreme învățate;

- revederea și verificarea ipotezei la un moment în care nu se „vede” o continuare a rezolvării, pentru a stabili dacă toate condițiile din ipoteză au fost folosite până la acel pas; în caz contrar, condiția neutilizată poate oferi o soluție de a ieși din impas;
- compararea, pe parcursul rezolvării, a rezultatelor intermediare cu ceea ce se cere demonstrat sau aflat, pentru a alege varianta optimă de continuare a rezolvării.

Ultima modernizare a curriculumului a redus cunoștințele și a permis o concentrare mai puternică pe competențe și deprinderi, o creștere a legăturilor cross-curriculare și o atenție sporită asupra aplicabilității matematicii în viața cotidiană. Învățământul matematic este o activitate a elevului orientată spre formarea personalității sale prin însușirea și redescoperirea cunoștințelor matematice, ceea ce duce la dezvoltarea performanței. Învățământul matematic nu este o transmitere de cunoștințe matematice gata, ci însușirea unor activități matematice. Aceasta nu înseamnă că elevul nu va mai însuși cunoștințe matematice acumulate anterior de omul de rând. Accentul se va pune nu atât pe însușirea de cunoștințe, cât pe activitățile și procedeele de gândire necesare pentru posedarea lor.

În concluzie, accentuăm că, proiectând și desfășurând procesul educațional, este rațional ca profesorul de matematică să rețină și să aplice următoarele caracteristici esențiale ale formării elevului performant:

Procesul de formare a elevului performant se poate identifica ca reglator și prin existența unei corelații între elementele componente ale bazei performanței, conținutul valorificat, indicatorii de performanță. Caracteristicile dominante ale elevilor performanți sunt date de intelectul, inteligența, imaginația lor și de competența de a lucra cu informația.

Orientarea procesului educațional spre formarea performanțelor elevului are un șir de motivații obiective atât la nivelul activității educaționale, cât și la nivelul evaluării rezultatelor școlare. Dificultățile în realizarea procesului respectiv pot fi depășite prin abordarea implicațiilor pedagogice ca factor favorabil în formarea elevului performant.

Bibliografie:

1. NICOLA I. Tratat de pedagogie școlară. București: Aramis, 2003. – 573 p.
2. ZLATE M. Tratat de psihologie organizațional-managerială. Iași: Polirom, 2004. Vol. I. – 565 p.
3. JOIȚA E. Educația cognitivă. Fundamente. Metodologie. Iași: Polirom, 2002. – 248 p.
4. CĂLIN M. Teoria educației. Fundamentarea epistemică și metodologică a acțiunii educative. București: Aramis, 2003. - 139 p.
5. RADU I. Inteligența ca aptitudine generală. București: Sincron, 1991. – 369 p.
6. POPENICI ȘT. Pedagogia alternativă. Imaginarul educațional. Iași: Polirom, 2001. – 200 p.
7. MIRCESCU M. Educația pentru performanță. București: Discipol, 1999. – 152 p.
8. MOMANU M. Introducere în teoria educației. Iași: Polirom, 2002. – 176 p.
9. POPESCU-NEVEANU P. Dicționar de psihologie. București: Albatros, 1978. – p. 362.
10. GHICOV A. Pedagogia aplicativă a performanței. Chișinău: Pontos, 2012. – 208 p.

11. CRISTEA S. Studii de pedagogie generală. București: Editura didactică și pedagogică, R.A. 2011. – 303 p.
12. ACHIRI I., CIBOTARENCEU E., GAIDARGI GH., SOLOMON N., TURLACOV Z. Metodica predării matematicii. Volumul I. Chișinău: Lumina, 1992. – 278 p.